

вислухати опонента та прийняти зважене рішення.

Враховуючи це, науковці виділяють такі недоліки медіації в кримінології:

- «в медіації складніше бути впевненим у професіоналізмі медіатора, ніж судді в судовому процесі;
- більш сильні сторони отримують можливість нав'язати свою точку зору слабшим;
- механізм медіації, приховує від суспільства деякі значні спори, які мають чи можуть мати соціально значущі наслідки» [2]. Виходячи з цього, наявна проблема професійної підготовки медіаторів, для того, щоб їх робота була максимально ефективною.

Висновки. Таким чином, щоб інститут медіації став більш функціональним в українському суспільстві необхідно чітко закріплення медіаторного процесу в законодавстві, розповсюдження ефективного навчання медіаторів – все це в майбутньому сприятиме появі довіри у суспільства до медіації, як до ефективної технології вирішення конфліктів та суперечок у будь-якій сфері і кримінології в тому числі. Безумовно деякі суперечки, наприклад ті які несуть загрозу життю, не можуть вирішуватись поза судовим процесом. Проте вже зараз стає популярним звертатись до медіаторів у питаннях розподілу майна, виховання дітей батьками після розлучення та інше. В таких питаннях медіація проявляє себе як ефективний та економічний процес вирішення суперечок та конфліктів.

Література:

1. Проект Закону України «Про медіацію» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛЮ1110А> (дата звернення 23.06.21 р.).
2. Ясиновський І. Г. Переваги і недоліки медіації при вирішенні правових конфліктів. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 344-347.

КРИМІНОГЕННІ ФАКТОРИ МІСЬКОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Поклад Василь Іванович

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка

Вступ та актуальність. Одним з побічних наслідків урбанізації, як всесвітньо-історичного процесу підвищення ролі і значення міст, є злочинність. Динаміка зростання показників злочинності відбувається паралельно з темпами урбанізації. Саме у містах стає можливою професійна злочинність, довготривале існування злочинних згай, співтовариств, зароджується злочинна субкультура [1, с. 143].

Американський дослідник проблем міського способу життя Льюїс Вірт серед основних ознак міста виділяє втрату первинних відносин, ослаблення соціального контролю, а також схильність городян ставитись один до одного інструментально [2, с. 91]. Інакше кажучи, крім того, що місто стає сприятливим середовищем для породження злочинності як соціального інституту, особливості міського життя руйнівню впливають на потенціал протидії небезпечним девіаціям зі сторони первинних соціальних груп. У міських поселеннях доіндустріального суспільства цехова форма спільнот (як спосіб збереження первинної общини) обмежувала приплив населення до міст. Та по мірі розвитку буржуазних відносин міста приваблювали все більше і більше людей, серед яких було чимало маргіналів, готових до делінквентних вчинків при відсутності стримуючого фактору у вигляді соціальних зобов'язань [див.: 3, с. 17].

Негативним наслідком урбанізації є перезавантаження соціальних контактів, більша частина яких стають надмірними та примусовими. Втрачається здатність і можливість зосереджувати увагу на конкретній людині. Ця байдужість часто переходить в озлоблення і навіть агресію [див.: 4, с. 98].

Виклад основних ідей. Ще видатний німецький соціолог Георг Зіммель, відзначав, що основною рисою міського життя є анонімність [2, с. 91]. Більшу частину своїх вчинків людина здійснює серед незнайомих людей (на вулиці, в магазині, на транспорті). Ставлення до інших людей переважно функціональне: не як до людини, а як до носія функції – водія, продавця тощо. А «чим вище ступінь урбанізації і зростаюча з нею анонімність проживання, – зазначає німецький кримінолог Йозеф Єгер, – тим частіше проглядається тенденція реагування на скоєний злочин кримінально-правовими засобами» [5, с. 137]. У полікультурній міській спільноті ефективний соціальний контроль, заснований на загальній системі цінностей та норм неможливий, тому у підтриманні порядку акцент переноситься на адміністративно-поліцейський контроль.

Яскравою ілюстрацією визначених вище закономірностей можна вважати розвиток міст Східної України. Як зазначає Г. Коржов, «Донбас протягом двох століть був «плавильним казаном», в якому змішалися мовні, релігійні та культурні явища. Регіон історично перебував під впливом різних культур, приймаючи поселенців з усієї колишньої Російської імперії – людей, яких доля змушувала бігти зі своїх місць заради заробітку важкою фізичною працею. Нерідко тут оселялися люди з місць позбавлення волі – з

кримінальною та напівкримінальної психологією. Російська мова та авторитарно-кримінальний тип міської ментальності були фактором адаптації в цьому регіоні» [6, с. 42].

Після Другої світової війни відновлення та реконструкція шахт потребували припливу великої кількості низькокваліфікованих робітників. В основному приїжджали люди з невисоким освітнім та культурним рівнем, без особливих духовних та моральних запитів. За підрахунками луганських кримінологів, «з числа нинішніх жителів Луганської області в деяких вікових групах мінімум кожен шостий притягувався до кримінальної відповідальності» [7, с. 191]. У 50-ті роки ХХ століття багато хто з них опинився на новобудовах Донбасу в ході процесів амністії у період десталінізації. Працюючи на шахтах, будовах і заводах вони не скоювали кримінально караніх діянь, інтегрувалися в місцеві громади, але при цьому часто залишалися носіями цінностей кримінальної субкультури і їх трансляторами.

Адаптація до авторитарно-кримінального типу міської ментальності Донбасу впливала і на вихідців з села, вимушених через несприятливі умови життя у сільській місцевості мігрувати до «новобудов соціалізму». Порушення традиційних форм сімейних зв'язків, вихід з-під контролю сільської громади створювало атмосферу відчуження і придушення індивідуальності. Девіантність у таких умовах стає засобом «зняття» психічної напруженості. При цьому використовуються навіть деякі сільські норми та традиції, перенесені у трансформованому вигляді до урбанізованого середовища. «Однією з таких традицій були бійки «село на село». Переселення колишніх сільських жителів з бараків в новобудови, що відбулося в 1960-х – 1970-х роках у зв'язку з масштабним «типовим житловим будівництвом», призвело до того, що молоді жителі дворів або «коробок» почали захищати свою територію, влаштовувати бійки «двір на двір», «вулиця на вулицю» і т. п.» [8, с. 53].

В умовах тотального панування комуністичної ідеології норми і цінності злочинного світу сприймалися значною частиною молоді міст як опозиційна контркультура. Пізніше, під час російської агресії на Сході України саме носії кримінальної субкультури у сполученні з «радянськими фундаменталістами» і склали кістяк соціальної бази сепаратистів. В контексті поєднання радянського фундаменталізму і неправих традицій населення показовим є той факт, що перші в регіоні бандитські «бригади» (збройні банди) початку 90-х років, що відрізнялися особливою зухвалістю і жорстокістю, склалися з жителів Краснодона та Стаханова – міст-символів радянського періоду. До речі, представники цих же міст фігурували і як основні учасники захоплення будівлі Служби безпеки України в квітні 2014 року [див.: 9, с. 88-100].

Висновки. Наскільки можливо мінімізувати криміногенний вплив міського способу життя? Однозначну відповідь дати важко, адже загальні особливості процесу реалізуються у певному соціокультурному просторі (як це було показано на прикладі міст Донбасу). Тим не менше, уявляється доречним накреслити один з можливих шляхів подолання вад міського способу життя. Це, на мою думку, – посилення сусідських громад у містах. Вже зараз об'єднання співвласників багатоквартирних будинків стають первинною ланкою місцевого самоврядування, у яких громадяни спільно вирішують загальні проблеми життя. Кримінологічне значення таких асоціацій полягає у тому, що, по-перше, зменшується анонімність індивідів хоча б за місцем проживання. А, по-друге, відтворюється механізм соціального контролю, схожий на контроль сільської общини, який історично довів свою антикриміногенну ефективність.

Література:

1. Рущенко І. П. Соціологія злочинності. Харків : Видавництво національного університету внутрішніх справ, 2001. 370 с.
2. Аберкромби Н. Социологический словарь / пер. с англ. И.Г. Ясавеева. 2-е изд., перераб. и доп. М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. 620 с.
3. Клинтух И. И. Делинквентное поведение: социокультурная обусловленность : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.06 «Социология культуры, духовной жизни (социологические науки)» / Южный федеральный университет. Ростов-на-Дону, 2009. 32 с.
4. Федоренко Д. Криминологические аспекты урбанизации. *Юридический вестник*. 2000. № 1. С. 95-99.
5. Егер Й. Совет по предупреждению преступности в Шлезвиг-Гольштейн // Криминологические исследования в мире. М., 1995. С. 135-139.
6. Коржов Г. Региональная идентичность Донбасса: генезис и тенденции развития в условиях общественной трансформации. *Социология: теория, методы, маркетинг*. 2006. № 4. С. 38-51.
7. Криминология: приглашение к дискуссии: / А. В. Баляба, Э. В. Виленская, Э. А. Дидоренко, Б. Г. Розовский. Луганск: РИО ЛИВД, 2000. 318 с.
8. Салагаев А. Л., Шашкин А. В. Молодежные группировки – опыт пилотного исследования. *Социологические исследования*. 2004. № 9. С. 50-58.
9. Поклад В. Сепаратизм в Луганской области: социально-психологические предпосылки. *Криминологические исследования* : Северодонецк: РИО ЛГУВД им. Э.А. Дидоренко, 2018. Вып. 10 : Луган. ученые о луган. событиях. С. 88-100.